

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-014 назди Донишгоҳи
давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
(734067, ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14, www.tgfeu.tj).

ТАҚРИЗИ

Муқарризи расмӣ, номзади илмҳои иқтисодӣ Юнусзода Холмуроди Қурбоналӣ ба диссертатсияи Назаров Муродалӣ Солиҳович дар мавзӯи “Тафриқабандии минтақавии сатҳу сифати зиндагии аҳолии (дар мисоли вилояти Хатлон)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050600 - Иқтисодиёт (6D050606 - Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ)

1. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқоти диссертационӣ

Масъалаҳои вобаста ба таъмини рушди ҳамаҷониба ва мутавозини иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаҳои мамлакат, ба таври муносиб ва самаранок истифодабарии иқтисодии онҳо дар Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятнок баррасӣ гардидаанд. Дар ин санади стратегӣ қайд карда шудааст, ки рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сатҳи аз ҳама муҳимтари арзёбии ислоҳоти иқтисодӣ баромад намуда, ба ҳайси нуқтаи натиҷагирии истифодаи ҳамаи кӯшишҳои ҳукумати кишвар баррасӣ мешавад.

Назария ва амалия дар илми иқтисод тасдиқ мекунад, ки яке аз нишондиҳандаҳои асосии рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақа ин арзёбии сатҳи зиндагии аҳолии мебошад. Нишондиҳандаи мазкур рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаро ҳамаҷониба инъикос менамояд, яъне аз рушди моддӣ сар карда то ба инкишофи шахсӣ.

Дар баробари ин, ба гуфтаи коршиносон ин нишондод ҳамчун категорияи мураккаб амал мекунад. Маълум мешавад, ки дар ин масъала фарзияҳои гуногун вучуд доранд. Аз нуқтаи назари арзёбии нишондиҳандаи мазкур истифодаи Индекси рушди инсонӣ ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятнок амалӣ мегардад. Ин нишондиҳанда давомнокии умр, дараҷаи маълумотро бо назардошти даромади умумӣ фаро мегирад.

Дар солҳои охир мушкилотҳо ба монанди, баланд бардоштани дараҷаи зиндагии аҳолии ва таҳлили омилҳои муайянкунандаи он пайдо гардидаанд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки сатҳи зиндагии мардум дар арзёбии ва тавсифи дараҷаи рушди минтақа ҳамчун яке аз омилҳои муҳимтар арзёбӣ мегардад.

Инчунин, боиси қайд аст, ки ҳолати рушди иқтисодии ҳар як кишвари ҷаҳон пеш аз ҳама аз рӯи сатҳ ва сифати зиндагии аҳолии арзёбӣ мегардад. Нишондиҳандаҳои сатҳ ва сифати зиндагии аҳолии яке аз индикаторҳои муҳим дар арзёбии рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақа ва оқибатҳои ислоҳотҳои амалигаштаи стода ба ҳисоб меравад. Баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагии аҳолии, яке аз мақсадҳои асосии стратегияи давлатҳои тамоми рӯи замин ба шумор меравад, ки мубрамияти мавзӯро тасдиқ мекунад.

2. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илм

Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба бандҳои зерини Шиносномаи ихтисосҳои ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 6D050600-Иқтисодиёт (6D050606 - Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ) мувофиқат мекунад: 1.4. Муаммоҳои ноҳиябандии иҷтимоӣ-иқтисодии мамлакат аз рӯйи меъёрҳои моддӣ ва ғайримоддӣ; 1.5. Трансформатсияи ҳудудӣ-иқтисодӣ, тафриқабандии минтақавии иҷтимоӣ-иқтисодӣ; 1.22. Инкишофи бозори минтақавии меҳнат. Иқтидори меҳнатӣ дар минтақаҳо ва хусусиятҳои идоракунии он.

3. Дарачаи наवгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудааст

Таҳқиқот ғояҳои навро, монанди “сатҳи зиндагӣ”, “сифати зиндагӣ”, “камбизоатии дарозмуддат”, инчунин, методологияи комили арзёбии сатҳи зиндагии аҳоли ва тақмили низоми мониторинги сатҳи зиндагии аҳолии минтақаро дарбар мегирад. Натиҷаҳои асосие, ки унсурҳои навоари илмии тадқиқотро дар бар мегиранд, аз инҳо иборатанд:

- дар асоси танзими концепсия ва назарияҳои гуногуни илмӣ дарачаву сатҳи зиндагии аҳоли, ҳолат ва тамоюлҳои рушду равнақи он дар минтақа муайян карда шуда, шарҳи муаллифии мафҳумҳои “сатҳи зиндагӣ”, “сифати зиндагӣ” ва “камбизоатии дарозмуддат” пешниҳод гардида, роҳҳои рушди он, аз ҷумла тавассути бо ҷойи қор таъминкунии аҳоли, амалигардонии сиёсати иҷтимоии давлат, ба роҳ мондани истехсолоти агросаноатӣ, воридоти технологияҳои пешқадам, фаъолгардонии сармоягузориҳои дохилию хориҷӣ нишон дода шудааст;

- дар натиҷаи таҳқиқот зарурати дар мадди назар гирифтани сатҳи камбизоатии дарозмуддат асоснок карда шуда, ҷиҳати дар муайяннамоии сатҳи он ба инобат гирифтани маърифати деҳот, истифодаи технологияи интенсифӣ ва арзёбии фарқияти ҳудудии рушди иҷтимоӣ-иқтисодии минтақаҳо афзалият дода шудааст;

- дар диссертатсия бо далелҳои муътамади илмӣ нишон дода шудааст, ки ба табиати сатҳи зиндагӣ нисбии мафъуми “сатҳи зиндагӣ” ва тағирпазирии он вобаста аз муносибатҳои иқтисодиву иҷтимоӣ-иҷтимоӣ мекунад. Ин раванди мураккаби иқтисодиву иҷтимоӣ фарогири масоили марбут ба маҳдудиятҳои зеринанд: иқтидори инсон дар ҷомеа ва маҳдуд будани омилҳои рушди сатҳи зиндагии аҳолии минтақаҳо;

- алгоритми муайянсозии сатҳу сифати зиндагии аҳолии минтақа бо назардошти ҳислати ҳоси он, урфу одат, таркиби истеъмоли ва дигар нишондиҳандаҳои истисноӣ нишон дода шуда, пешниҳод гардидааст, ки дар асоси рақамикунони раванди ҷамъовари маълумот, таҳқиқоти сотсиологӣ ва пурсишҳо дар шабакаҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ самаранокии низоми маълумоти дақиқ оид ба сатҳи камбизоатӣ таъмин мегардад;

- барои бартараф намудани камбизоатии дарозмуддат муҳимияти тақмили методологияи арзёбӣ ва низоми мониторинги сифати зиндагии аҳолии минтақа асоснок карда шудааст;

- таҳлили регрессионӣ нишон дод, ки ба ташаккул ва афзоиши даромади аҳолии вилояти Хатлон соҳаи саноат назар ба соҳаи кишоварзӣ таъсири бештар мерасонад. Тасдиқ шуд, ки чӣ қадаре дар минтақа кишоварзӣ ҳиссаи бештар дошта бошад, ҳамон қадар сатҳи даромад ва зиндагии аҳоли дар он паस्तтар ва

- тафрикаи шахру ноҳияҳои вилояти Хатлон низ дар асоси ин нишондиҳанда зиёд аст. Дар асоси ин зарурати тезонидани чараёни саноатикунонӣ дар минтақа асоснок карда шуд.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамияти мавзӯ асоснок ва дараҷаи омӯзиши он бозгӯӣ шуда, объект, предмет, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, асосҳои методологӣ, назариявӣ, навгониҳои илмӣ ва нуқтаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсия муайян гардида, ҳамзамон, тасвиби натиҷаҳои таҳқиқот ва сохтори таҳқиқот баён шудааст.

Дар боби якуми диссертатсия «Ҷанбаҳои назариявии сифати зиндагӣ ва омилҳои тафриқабандии минтақавии он», ҷанбаҳои назариявии сатҳи сифати зиндагии аҳоли, мафҳумҳои “сатҳи зиндагӣ” ва “сифати зиндагӣ” асоснок карда шуда омилҳо ва нишондиҳандаҳои муайянкунандаи сифати зиндагӣ асоснок карда шудааст.

Дар диссертатсия таъкид карда мешавад, ки сиёсати иқтисодӣ дар ҳар як кишвар аз сатҳи зиндагии аҳолии он саҳт вобастагӣ дошта, маҳз дар ҳамин замина мо ба дастовардҳои иқтисодӣ ноил мегардем. Инчунин аз ҷониби муаллиф қайд карда мешавад, ки мафҳуми сифат ҳамчун категорияи иқтисодӣ ва технологӣ баррасӣ карда мешавад.

Ҷиҳати таҳлили адабиётҳои иқтисодӣ доир ба ҷанбаҳои назариявии сатҳи сифати зиндагӣ аз ҷониби муаллиф ҷадвал доир ба шарҳи мафҳуми “сифати зиндагӣ” (ҷадвали 1.1.) таҳия карда шудааст. Дар ҷадвали мазкур муаллиф мафҳуми сатҳи зиндагиро ба се категория, аз ҷумла: фалсафӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ тақсим намудааст ва шарҳи мухтасарро доир ба ҳар як категория дар алоҳидагӣ пешниҳод намудааст (саҳ. 26). Инчунин муаллиф дар қори диссертатсионӣ аз натиҷаи таҳлили асарҳои олимони ватанию хориҷӣ ҳулосабанди намуда сатҳи сифати зиндагии аҳолиро ба се қисмат ҷудо намудааст, аз ҷумла сатҳи баланди сифати зиндагӣ, сатҳи миёнаи сифати зиндагӣ ва сатҳи пасти сифати зиндагӣ (расми 1.3.).

Дар баробари ин зери таҳлили муаллиф омилҳои таъсиррасонанда ба сатҳи сифати зиндагии аҳоли ба инобат гирифта шудааст, ки мовики таҳлили гузаронидашуда, муаллиф онҳоро ба омилҳои иқтисодӣ, иҷтимоию демографӣ ва экологӣ мансуб доништааст (саҳ. 27-32).

Дар асоси таҳлили гузаронидашуда аз ҷониби муаллиф таърифи шахсии худро доир ба сатҳи зиндагии аҳоли пешниҳод намудааст: “сатҳи зиндагии аҳолии минтақа як хусусияти мураккаби иқтисодӣ ва иҷтимоии ҳаёти аҳоли мебошад, ки дараҷаи қаноатмандии ниёзҳои ҳаётро (маънавӣ, иҷтимоӣ-фарҳангӣ, экологӣ ва демографӣ) инъикос намуда, бо низоми нишондиҳандаҳои муайян, аз ҷумла сатҳи камбизоатии дарозмуддат ва мувофиқати шароити

зиндагии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба стандартҳои қабулшуда тавсиф мешавад» (саҳ. 33).

Боиси қайд аст, ки яке аз бартариятҳои диссертатсия мазкур дар он таҷассум меёбад, ки аз ҷониби муаллиф нишондиҳандаҳои омории, ки ба пуррагии сатҳи сифати зиндагии аҳолиро арзёбии менамояд пешкаш гирдидааст (саҳ. 39 – 42).

Инчунин дар итмоми боби 1 аз ҷониби муаллиф “Алгоритми муаянсоии сатҳи сифати зиндагӣ” коркард карда шудааст, ки имкон медиҳад бо назардошти хусусияти кишвар дар доираи минтақа низ амал кунад. Яъне, дар алгоритм истисноҳои муайян ба сифати филтр истифода мешаванд, ки имкон медиҳад хусусияти минтақа ба инобат гирифта шавад (саҳ. 62).

Дар боби дувум – “Динамикаи минтақавии сатҳи зиндагии аҳоли дар вилояти Хатлон” вазъи иҷтимоию иқтисодии вилояти Хатлон, арзёбии вазъи кунунии сатҳи зиндагии аҳоли дар минтақа ва ҳамбастагии сатҳи зиндагӣ, тафриқабандии он ва самаранокии ҷаҳлияти иқтисодии минтақа мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар таҳлили вазъи кунунии дар қори диссертатсионӣ аз ҷониби муаллиф қайд мегардад, ки бо мақсади идомаи тадбирҳо дар самти коҳиш додани сатҳи камбизоатӣ ва баланд бардоштани сатҳи сифати зиндагии мардум Ҷукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони соҳибистиклолӣ ба рушди соҳаҳои иҷтимоӣ тавачҷуҳи хосса зоҳир намуда, маблағгузори соҳаи маорифро аз 41,6 млн сомони соли 2000 то 4,5 млрд сомонӣ ва хароҷоти суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоиро аз 32 млн сомонӣ то 4 млрд сомонӣ дар соли 2020 зиёд намуд. Дар соли 2021 афзоиши солонаи ММД аз нишондиҳандаи соли 2015-ум 1,9 маротиба зиёд гардид, ки ба беҳтар шудани сатҳи зиндагии аҳоли мусоидат кард. Дар натиҷа, сатҳи камбизоатӣ аз 31,3 фоизи соли 2015 то 21,6 фоиз дар соли 2021 ва сатҳи ҷаҳри шадид аз 15,7 фоиз то 6,7 фоиз дар соли 2021 коҳиш ёфт. Камбизоатӣ дар деҳот аз 35,2 фоизи соли 2015 то 27,1 фоиз дар соли 2021, дар шаҳрҳо аз 23,2 фоиз то 15,1 фоиз паст карда шуд. Даромадҳои пулии аҳоли дар соли 2021 нисбат ба соли 2015 ба ҳисоби воқеӣ 2,6 маротиба афзоиш ёфта, ҳаҷми он 68,4 млрд сомони ро ташкил дод (саҳ. 67-68).

Инчун аз тарафи муаллиф динамикаи рушди ҷанбаҳои иҷтимоӣ мавриди таҳлил қарор дода шудааст, ки онҳо аз ҷониби муаллиф дар намуди ҷадвал пешкаш карда шудаанд (ҷадвалҳои 2.1., 2.2., 2.3., саҳ. 70-74).

Боиси қайд аст, ки дар навбати худ аз ҷониби муаллиф шугли аҳоли дар соҳаҳои алоҳидаи иқтисодӣ таҳлил карда шуда, ҷунин ҳулосабандӣ гардидааст, аз ҷумла амшавии бештари шумораи қормандон дар қорхонаҳои баҳши нақлиёт, саноати истихроҷи маъданҳои қӯҳӣ ва қорқарди қонҳо, неруи барқ, газ ва таъминоти об, суғуртаи вилояти Хатлон мушоҳида мешавад. Соли 2021 дар қорхонаю ташкилотҳо 486,8 ҳазор нафар қор меқарданд, ки ин нисбат ба соли 2015 120,3 фоизро ташкил медиҳад. Дар соҳаи саноати истихроҷи маъданҳои қӯҳӣ ва қорқарди қонҳо қамшавӣ аз 3,0 ҳазор нафари соли 2015 то ба 2,1 ҳазор нафарро дар соли 2021 ташкил додааст. Соли 2021 шумораи қорқарон дар соҳтмон то андозае афзуда, аз 3,5 ҳазор то ба 4,9 ҳазор нафар зиёд шудааст.

Дар соҳаи кишоварзӣ таназзули боз ҳам бештар мушоҳида карда мешавад: солҳои 2015-2021 шумораи аҳолии машғули кор ба 21 % афзуда, он ба 310,6 ҳазор нафар расидааст. Дар ташкилотҳои идоракунии шумораи кормандон якбора қариб 1,5 баробар афзудааст (саҳ. 76-77).

Муаллиф қайд мекунад, ки шумораи бештари бекорони бақайдгирифташуда шахсоне мебошанд, ки маълумоти миёнаи умумӣ доранд. Сабаби ин омил он аст, ки барои одамони дорои маълумоти миёнаи касбӣ ё ин ки ибтидои касбидошта мувофиқи маълумоту касбашон ҷойи кор пайдо карда метавонанд, маълумоти касбӣ надошта бошанд, пайдо намудани ҷойи кор мушкилтар мебошад (саҳ. 78).

Инчунин, аз ҷониби муаллиф таҳлили минтақаҳои вилояти Хатлон доир ба сатҳи музди миёнаи меҳнат гузаронида шудааст, ки аз ҷониби муаллиф чунин хулоса пешниҳод мегардад “Дар вилоят ба ҳолати аввали соли 2021 музди миёнаи меҳнати баланд дар шаҳри Норақ 1905,6 сомонӣ, ноҳияҳои Данғара 1535,8 сомонӣ, Ховалинг 1430,6 сомонӣ ва музди миёнаи меҳнати паст дар ноҳияҳои Муъминобод 871,8 сомонӣ ва Фархор 873,9 сомонӣ ба қайд гирифта шудааст. Аз ин рӯ, номутаносибии музди меҳнат дар сатҳи минтақаҳо бо сабаби номутаносибии соҳаҳои иқтисодӣ дар шаҳру ноҳия вучуд дорад” (саҳ. 82.)

Дар саҳифаҳои 97 – 99 аз ҷониби муаллиф моделҳои регрессионӣ доир ба “Таъсири маҷмуи маҳсулоти саноатии вилоят ба музди меҳнати миёнаи корманд” ва “Таъсири маҷмуи маҳсулоти кишоварзии вилоят ба музди меҳнати миёнаи корманд” сохта шудаанд. Дар асоси моделҳои регрессионӣ муаллиф вобастагии музди меҳнати миёнаи вилояти Хатлонро аз маҷмуи маҳсулоти саноатӣ ва маҷмуи маҳсулоти кишоварзӣ муаян намудааст.

Боби сеюм – «Идоракунии механизмҳои баланд бардоштани сатҳи сифати зиндагӣ дар минтақа» ба таҳқиқи самтҳои асосии такмилдиҳии механизми идоракунии сифати зиндагӣ, ташкили комплексҳои агросаноатӣ бо мақсади беҳтар намудани сатҳи зиндагии аҳоли дар деҳот ва роҳҳои баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолии вилояти Хатлон бахшида шудааст.

Бояд қайд намуд, ки мафҳуми рушди устувор, тараққиёти босубот бо сатҳи сифати зиндагии аҳоли алоқамандӣ дорад, ки ҷиҳатҳои муҳимми иқтисодии онро ҳамчун талаботи зерин муайян мекунад:

- тараққиёт чунин бояд бошад, ки хароҷоти зиёдатиरो барои насли оянда талаб накунад;

- ҷиҳатҳои манфии истифодаи захираҳои ба ҳадди ақал расонад;

- тақрористехсоли васеи захираҳои истехсолиро барои оянда қонеъ гардонад;

- тақозо кунад, ки инсоният аз ҳисоби ғоизи сармояи табиӣ зиндагӣ намояд, ба мисли он, ки дилхоҳ инсон боақл аз ҳисоби ғоизи маблағе, ки дар бонк дар гардиш аст, зиндагии худро пеш мебарад (саҳ. 105).

Муаллиф қайд менамояд, ки танҳо дар соли 2021 ба маблағи умумии қариб 80 млрд сомонӣ маҳсулоти саноативу кишоварзӣ истехсол гардиданд, аз ҷумла истехсоли орд 828 ҳазор 107 тонна, гандум 876 ҳазор тонна, нон ва маҳсулоти нонӣ 415 ҳазор тонна, гӯшти чорво 284 ҳазор тонна, гӯшти паранда 44,1 ҳазор

тонна, моҳӣ 4,4 ҳазор тонна, рағғани растанӣ 23,5 ҳазор тонна, консерваи меваю сабзавот 65 млн қуттӣ, шир 1 миллиону 43 ҳазор тонна, тухм 1 миллиарду 54 миллион дона, маҳсулоти қаннодӣ 32,4 ҳазор тонна, макарон 9,5 ҳазор тонна, картошка 1 миллиону 41 ҳазор тонна, биринҷ 18 ҳазор тонна, сабзавот 2,6 млн тонна, мева 712 ҳазор тонна ва асал 4,4 ҳазор тоннаро ташкил дод (сах. 106-107).

Дар кори диссертатсионӣ дараҷаи афзалиятноки ҳудудҳои экологӣ-иктисодӣ барои гузаштан ба рушди босуботи иқтисодиёт, аз ҷониби муаллиф ба се самти асосӣ ҷудо карда шудааст, аз ҷумла:

1. Инсон на танҳо ба оқилонагии иқтисодиёт, балки бар нафъи умумӣ истифодабарии захираҳои табиӣ аҳаммияти калон диҳад, чунки маҳз дар ҳамин ҳолат самаранокии таъсири фаъолиятҳои беруна пайдо мешаванд.

2. Гузариши нав ба рушди иқтисодӣ, ки такрористехсоли ҳуди сохторҳои иқтисодиро талаб мекунад.

3. Бо гузашти айём рушди иқтисодӣ нисбати муҳити атроф бояд бетараф набошад, яъне гузариш ба иқтисодиёти сабз амалӣ шавад (сах. 108).

Дар натиҷаи таҳлил аз ҷониби муаллиф механизмҳои идоракунии сифати зиндагии аҳолии минтақа пешниҳод гардидааст (расми 3.1.). Инчунин нишондиҳандаҳои баҳодихии сатҳи зиндагии аҳолии дехот гуруҳбандӣ гардидааст (расми 3.2.).

Дар самти ташкили комплексҳои агросаноатӣ аз ҷониби муаллиф дар саҳифаи 121 ҳадафҳои асосии танзими давлатии КАС (расми 3.3.) пешниҳод карда шудааст. Инчунин самтҳои асосии танзими давлатии истехсолоти агросаноатиро ба чунин гурӯҳҳо тақсим намудааст: ташаккул ва фаъолияти бозори маҳсулоти соҳаи кишоварзӣ, ашёи хом ва озукаворӣ; маблағгузорӣ, қарздиҳӣ, сугуртакунӣ ва андозбандии имтиёзнок; ҳифзи манфиатҳои истехсолкунандагони ватанӣ ҳангоми амалисозии фаъолияти иқтисодиёти берунӣ; рушди илм ва амалисозии фаъолияти илмӣ дар доираи истехсолоти агросаноатӣ; рушди доираи иҷтимоии дехот.

Барои баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳоли аз ҷониби муаллиф Низоми ояндабинии сатҳи зиндагии аҳолии минтақа таҳия карда шудааст (сах. 140). Дар баробари ин, аз ҷониби муаллиф роҳҳои баландгардонии сатҳи зиндагӣ дар вилояти Хатлон ба ду самти асосӣ ҷудо карда шудааст: самти иқтисодӣ ва самти иҷтимоӣ (расми 3.6.)

Дар хулоса натиҷаҳо ва тавсияҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ баён ва ҷамъбаст гардидаанд (сах. 151-154)

4. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда

Объективӣ будани усулҳои таҳқиқот, эътимоднокии базаи назариявӣ ва методӣ, истифодабарии санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, истифодабарии маълумотҳои оморӣ ва инчунин озмоиш гузаронидани натиҷаҳои таҳқиқот эътимоднокӣ ва асоснокии хулоса ва пешниҳодҳои дар диссертатсия овардашударо тасдиқ менамояд.

5. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия

Вазифаҳои дар рисолаи диссертатсионӣ гузоштаи муаллиф ба мақсади таҳқиқот мувофиқ мебошад. Сохтори гузоштани маводҳои рисола мантиқи дуруст доранд. Хулосаю пешниҳодҳои коркарднамудаи муаллиф асоснок ва дақиқ мебошанд, чунки онҳо бо усулҳои навтарини таҳқиқоти иқтисодӣ таъя мекунанд.

6. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷалаҳои тақризшавандаи илмӣ

Асарҳои интишорнамудаи муаллиф, иқтибосҳои илмӣ ва хулосаву пешниҳодҳои дар диссертатсия ҷой доштаро, дар худ инъикос намудааст. Аз рӯйи натиҷаҳои таҳқиқот 14 мақолаи илмӣ дар ҳаҷми 4,7 ҷузъи ҷопӣ, аз ҷумла 6 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил мебошанд, ба нашр расидаанд. Натиҷаҳои назариявӣ-методологии, ки дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ ва назариявии вилоятӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ пешниҳод гардидаанд.

7. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия бо талаботи ҚОА

Кори диссертатсионии Назаров Муродалӣ Солихович дар мавзӯи «Тафриқабандии минтақавии сатҳу сифати зиндагии аҳоли (дар мисоли вилояти Хатлон)» ба бандҳои меъёрҳои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисос, омодагии диссертатсия ва экспертизаи диссертатсия дар Шурои диссертатсионӣ ва дигар талаботи Низомномаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, пурра ҷавобгӯ мебошад.

8. Хулоса

Ба андешаи мо, дар диссертатсия тақризшаванда дар баробари ҷанбаҳои мусбат баъзе камбудҳои алоҳида ва андешаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ба монанди:

1. Дар дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ, аз ҷониби муаллиф олимони ватанӣ, ки дар масалаҳои баланд бардоштани сатҳи зиндагӣ дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳм гузоштаанд, аз ҷумла Саидмуродзода Л.Ҳ., Ҷабборов А.Б., Муминова Ф.М., Бабаджанов Р.М. ва ғайраҳо инъикос нагардидааст.

2. Дар вазифаҳои таҳқиқот аз ҷониби муаллиф чунин вазифа гузошта шудааст: бо истифода аз таҳлили нишондиҳандаҳои сатҳи зиндагии аҳоли дар мисоли вилояти Хатлон бунёди модели устувори иқтисодӣ, инчунин пешгӯи намудани нишондиҳандаҳои сифати зиндагии аҳоли дар давраи миёнамӯҳлат, аммо аз ҷониби муаллиф пешгӯи намудани нишондиҳандаҳои сатҳу сифати зиндагии аҳоли дар давраи миёнамӯҳлат ба назар намерасад.

3. Дар саҳифаи 38 диссертатсия расми 1.5. “Гурӯҳҳои асосии нишондиҳандаи сатҳи зиндагӣ” оварда шудааст ва дар манбаъ муаллиф қайд намудааст, ки таҳияи муаллиф аст. Аммо гурӯҳбандии асосии нишондиҳандаҳои сатҳи зиндагӣ, ки аз 12 гурӯҳ иборат аст, соли 1978 аз тарафи СММ таҳия гардидааст.

4. Дар саҳифаи 96 диссертатсия чадвали 2.9. - Музди миёнаи меҳнати номиналии кормандони корхонаҳо ва ташкилотҳо дар минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар як моҳ оварда шудааст, аммо дар дохили чадвал танҳо нишондихандаҳои вилояти Хатлон пешкаш гардидааст.

5. Дар қори диссертатсионӣ модели регрессионӣ оид ба таъсири маҷмуи маҳсулоти саноатии вилояти Хатлон ба музди меҳнати миёнаи корманд таҳия гардидааст, аммо муаллиф воҳиди ченаки нишондихандаҳои мазкурро нишон намодааст, ки самаранокии пешгӯӣ ва вобастагии нишондихандаҳо ро хоҳиш медиҳад.

6. Дар қори диссертатсионӣ хатогиҳои имлоӣ ба ҷашм мерасанд.

Дар хулоса бояд қайд намуд, ки камбудии ҷойдошта хусусияти тавсиявӣ дошта, онҳо зуд баргарафшаванда мебошанд ва наметавонанд арзиши илмӣ ва амалии диссертатсияи мазкурро коста намоянд. Дар маҷмӯъ, бояд қайд кард, ки қори диссертатсионии мазкур таҳқиқоти илмӣ мустақилона ва ба пуррагӣ анҷомёфта ҳисобида шуда, навгониҳои илмӣ ва амалиро дар худ таҷассум менамояд.

Автореферати диссертатсия ва мақолаҳои нашргардидаи муаллиф дар худ таркибу муҳтавои асосии диссертатсия ва навгониҳои илмӣ онро ифода мекунанд.

Диссертатсияи Назаров Муродалӣ Солиҳович дар мавзӯи «Тафриқабандии минтақавии сатҳу сифати зиндагии аҳоли (дар мисоли вилояти Хатлон)» қори илмӣ-таҳқиқотии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050600-Иқтисодиёт (6D050606 - Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ,

номзади илмҳои иқтисодӣ,

ходими пешбари илмӣ

Институти иқтисодиёт ва демография
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Юнусода Х.Қ.

Имзои Юнусода Х.Қ.-ро тасдиқ мекунам

Инспектори калони шӯъбаи кадрҳои

Институти иқтисодиёт ва демографияи АМИТ

Қурбонов Э.

Суроға:

734024, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯчаи С.Айнӣ 44

Тел: +992 (37) 221-67-50; +992 (37) 221-57-65, Факс: +992 (37) 221-67-50

E-mail: info@ied.tj, Веб-сайт: www.ied.tj